

Ser cultes per ser lliures

Aquell va ser un any en què van començar moltes coses que havien començat molt abans. També en van acabar d'altres. Perquè res no arriba o s'afebleix de sobte, i tant el que sorgeix com el que s'esvaeix no ho fa en l'aire. Veníem de la *longa noite de pedra*, escapant de l'Espanya una i imperial. Gairebé sortint de Bécquer i Baroja havíem assolit Sartre, Camus i Machado. Després van venir Jaime Gil de Biedma, Ángel González i de sobte el precipitat adéu a la novel·la social, hola als novíssims i el boom llatinoamericà d'autors, llibres i editorials: Sudamericana, Cortázar, Vargas Llosa, Ediciones Joaquín Mortiz, Losada, Siglo XXI, Borges, Rulfo, García Márquez, Ediciones de la Flor. La bronca Benet versus Montero, adéu a Galdós i visca Arrabal i el Marat-Sade. L'acumulació primitiva de literatures i plaers: *Crítica del gusto* de Della Volpe, *Pour lire Le Capital*, *L'Érotisme* de Bataille. De la compra clandestina d'obres prohibides a una cultura editorial o censurada o vigilada: Zyx, Ciencia Nueva, Siglo XXI, Ariel, Cuadernos para el Diálogo, Seix Barral. Aleshores, l'acumulació de capital simbòlic era també acumulació de capital polític. La lectura com a desclassament, intercanvi i combat: *Últimas tardes con Teresa*, *Reivindicación del conde don Julián*, *El gran momento de Mary Tribune*, els llibres de poesia de Visor o El Bardo. Quan llegir Rilke era un gest rebel, llegir Bertolt Brecht un acte d'alegria, llegir Gramsci entrar en una cartografia intel·lectual. I els aparells corresponents d'alta agitació cultural i propaganda: *Triunfo*, *Camp de l'Arpa*, *Por favor*, *Hermano Lobo*. El suplement de les arts i les lletres del diari *Informaciones*, sempre disposat a fer-nos entendre que l'única revolució possible és la revolució literària. Evidentment no faltaven ombres, ni tancaments, ni presó, ni dubtes, ni morts, però tot era com si tot estigués a punt d'arribar. L'assalt a la cultura i les paraules.

Évame si tú me amas me transito. Carlos Oroza

I de sobte al general la mort li arrabassa el poder –i aquest fet encara avui ens constitueix– i la història surt a trobar-nos. Els hereus del franquisme, amb Joan Carles al capdavant, es disposen a guanyar la postguerra civil que no s'acaba mai, i amb la vènia dels EUA, Alemanya i l'eurocomunisme de Carrillo –Oh tu, Santiago, el petit Gran Timoner!– s'inicia la normalització del país: un rei, un

mercat, cafè per a tothom, un nou diari referencial i una cultura encantada de sentir-se guapa i europea. Veiem, perplexos però no massa, com aquell capital polític, simbòlic i comú es ven per un plat –suculent– de lleties: Jorge Semprún, Premi Planeta 1977; Juan Marsé, Premi Planeta 1978; Manuel Vázquez Montalbán, Premi Planeta 1979; Juan Benet, finalista Premi Planeta 1980. Els diners com a llibertat. La barca de la revolució que s'estavella contra la rutina quotidiana i la literatura com aquest bon lloc per passar-hi una temporada. Si el recanvi generacional semblava en un primer moment –*La verdad sobre el caso Savolta* de Mendoza, *Retrato del fascista adolescente* d'Antonio-Prometeo Moya– mantenir un cert compromís civil, aviat es descobreix que un nou pacte cultural i literari –la cultura com a entreteniment: *Bélver Yin*, de Jesús Ferrero; *El invierno en Lisboa*, de Muñoz Molina; *Todos mienten*, de Soledad Puértolas– s'acomoda a les noves circumstàncies. El Mercat, d'entrada no. De la cultura com a resistència a l'escepticisme dogmàtic: s'ha acabat la lluita de classes. El mercat és l'avantguarda i la Movida madrilenya és el seu profeta. Barcelona i l'enfonsament del Titànic, encara que Anagrama i Tusquets es reconverteixen amb èxit en editorials de ficció. Alfaguara i els tres-cents mil nous novel·listes que la crítica literària ben poc reticent saluda amb orgull. La narrativitat al servei del client. *Tigres de papel*, *La conjura de los necios*, *Juegos de la edad tardía*, *Corazón tan blanco*, *La ley del deseo*. La cultura de la desigualtat com a garantia dels nous drets individuals. *¿Qué hace una chica com tú en un sitio como este?*, preguntava Burning, i Solchaga respon: enriquir-se. Tants anys de cultura i desclassament per descobrir que sota les llambordes només hi havia els diners.

Constantino Bértolo